

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

АНАЛИЗ

на социологическото проучване на тема:

**„Образователна интеграция на учениците в училищата на
община Минерални бани“**

по проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО“

**(За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо
Образование)**

с. Минерални бани

Декември, 2016 г.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Съдържание:

Въведение.....	4
1. Методика на изследването	6
2. Основни термини и понятия, използвани в анализа.....	10
3. Ромските общности в България	14
4. Етнически състав на учениците на територията на община Минерални бани	16
5. Институционална рамка на образователната интеграция на етническите малцинства на национално ниво.....	17
6. Основни национални документи, свързани с интеграцията на малцинствата.....	21
7. Местни и регионални политики, регламентиращи образователната интеграция	25
8. Владее и ползва българския език от различните етнически групи	28
9. Материалната база и квалификацията на учителите в училищата	31
10. Образователна интеграция	32
11. Фактори, определящи нагласите за посещение на училище сред представителите на различните етнически общности	36
12. Нагласи и модели за бъдеща професионална и социална реализация на учениците на територията на община Минерални бани	40
13. Ситуацията на отпадащите и преждевременно напусналите образователната система в община Минерални бани.....	46
14. Здравни грижи за учениците от страна на различните етнически общности	49
15. Достъп до социални грижи.....	50
16. Конфликти и етническа толерантност	50
17. Влиянието на формите на извънкласни занимания върху подобряването на образователната и културната интеграция на учениците	52
18. Ролята на институциите за подобряване на етническата интеграция на учениците	53

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

19. Изводи	55
20. Препоръки	56
Заклучение	58
Използвана литература:	59

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Въведение

Образователната интеграция е институционален процес, при който образователни субекти, носители на етнокултурни специфики, си взаимодействат в единна образователна среда, като в процеса на обучение и възпитание формират интеркултурни компетентности и споделени граждански ценности, запазвайки своята етнокултурна идентичност и получавайки равни възможности за социална реализация¹.

Образователната интеграция насърчава и подпомага междукултурния обмен и съхраняването и развитието на различните културни идентичности. Тя е процес, при който децата и учениците от етническите малцинства се обучават в съответствие с българското законодателство и релевантните международни договори, които са ратифицирани, обнародвани и влезли в сила за Република България. В хода на този процес се прилагат и използват разнообразни методи и форми за работа с деца, ученици и родители от всички етнически групи, съобразявайки се с тяхната етнокултурна специфика.

Образователната интеграция е една от видовете политики за включване, които се реализират в рамките на Европейския съюз (ЕС)². Практическата реализация на този тип интеграция в българските детски градини и училища се осъществява в следните направления:

- а) осигуряване на равен достъп до качествено образование за всички деца и ученици;
- б) утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система;

¹ Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства 2015–2020 г.

² Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства 2015–2020 г.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- с) създаване на предпоставки за успешна социализация на децата и учениците от етническите малцинства;
- д) съхраняване и развиване на тяхната културна идентичност чрез изучаване на майчин език, история и култура;
- е) поощряване на взаимното уважение, разбирателството и сътрудничеството между всички деца и ученици, независимо от етническата им принадлежност.

Европейските образователни политики, въпреки различията в подходите, имат обща насоченост към образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства. Поставя се акцент върху интеркултурността, която се интерпретира като възможност за взаимно обогатяване чрез взаимодействие между децата и учениците, изява на собствената културна идентичност и поле за формиране на национална идентичност. Последователно реализирана, интеркултуралистката образователна стратегия позволява да се съхраняват и утвърждават различните идентичности на децата и учениците, без това да създава предпоставки за явления от типа на автосегрегацията (самоизолация, самоизолиране) на малцинствата, които компрометираха през последните десетилетия мултикултуралистките публични политики.

От друга страна овладяването на официалния език на страната от децата на семейства, принадлежащи към етнически малцинства, е проблем в повечето европейски държави. Неговото владение е необходимо условие за ефективно включване в живота на съответната държава, за което се предприемат специфични мерки.

В последните години се забелязва засилен интерес към въпросите на интеграцията на етническите малцинства по региони: назначени бяха експерти в общински и областни управи; в някои общини бяха разработени стратегии за образователна интеграция; осъществявани бяха поредица от социологически и научни изследвания, развиваше се активна дейност от страна на различни неправителствени организации.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Едновременно с това бяха приети важни стратегически документи като Националната стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012–2030 г.) и Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012–2020). Липсват обаче одобрен национален стратегически документ за интеграция на етническите малцинства, единна система от индикатори за отчитане на резултатите от дейностите, както и за оценяване ефективността на направените разходи.

Поетапното въвеждане на целодневното обучение в българското училище се отрази благоприятно върху качеството на обучение и възпитание на всички ученици, но безспорна е ползата от него за учениците от уязвимите етнически групи.

През последните години бяха променени учебните програми и учебното съдържание по общообразователните учебни предмети в посока на межкултурно опознаване и възможности за взаимодействие между децата от различните етнокултурни общности.

Фокусирането върху проблематиката на образователната интеграция даде тласък на редица интеркултурни инициативи на училищно ниво, най-често в рамките на проекти, финансово подкрепени от европейски и други международни източници и реализирани с активното участие на граждански организации.

1. Методика на изследването

От 27.10.2016 г. до 03.12.2016 г. в община Минерални бани се проведе социологическо проучване, което регистрира и описва степента на образователната интеграция на етническите малцинства на територията на общината и нейното значение за постигане на по-високи резултати в учебния процес от представителите на различните етнически общности.

Цел на проучването: Да се определи състоянието на образователната интеграция на учениците от етническите малцинства от училищата на община Минерални бани, базирано на подробен анализ на създадените условия, както и регистриране на

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

битуващите отношения между ученици, родители, учители и отговорните институции по въпросите на етническите различия, толерантността и дискриминацията.

Обект на проучването бяха: учениците, родителите, учителите, представителите на отговорните местни и регионални институции в областта на образованието и НПО-та. Това са основните групи, имащи отношение към образователната интеграция на етническите групи. Техните представители са заинтересовани, информирани и са достъпни като източник за обратна информация по темата.

Социологическото проучване постигна поставените в проучването задачи:

I. Направен беше *информационен обзор на проблема* и се определи степента на образователната интеграция на учениците от община Минерални бани. Идентифицираха се проблемите и последствията, възникнали като резултат от прилагането на образователната интеграция на учениците.

II. Събраната информация от проучването беше обработена и структурирана по следния начин:

- Описана бе институционалната рамка на местно и регионално ниво и нейната роля при формирането на образователната интеграция на учениците от етническите малцинства;
- Описани бяха формираните нагласи и представи на различните етнически общности, отразяващи ценностна им система, касаеща образованието, професионалната и социалната реализация на техните деца;
- Определени бяха ролята и значението на основните фактори: родители, учители, институции и НПО-та в процеса на образователната интеграция на учениците от етническите малцинства от община Минерални бани.

III. Идентифицирани са възможностите за подобряване на образователната интеграция на учениците от етническите малцинства от община Минерални бани, като се

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

направиха изводи и препоръки за бъдещата работа в областта на образователната интеграция.

Основни методи за набиране на информация: Анализът на документите, регламентиращи образователната интеграция на етническите малцинства, и провеждането на дискусии във фокус групи целяха да се регистрира и опише социалната ситуация в община Минерални бани, в която се осъществява образователната интеграция. На базата на изказаните мнения трябваше да се направят необходимите обобщения и изводи и в същото време да се провокират предложения и препоръки за подобряване на образователната интеграция на територията. Обединявайки различните подходи, проучването целеше да събере и структурира на едно място важната информация по темата и съвместно с представителите на заинтересованите страни да се намерят най-добрите решения за подобряване на социалната среда, обезпечаваша образователната интеграция.

При провеждане на проучването бяха организирани 6 фокус групи, в които се проведе обсъждане на проблемите, свързани с образователната интеграция на територията на общината, и се търсеха възможности за тяхното решаване. Групите бяха разделени, както следва:

- Фокус група на учениците от СУ „Проф. д-р Асен Златаров“ – проведена на 31.10.2016 г. в с. Минерални бани, състояща се от 12 участници;
- Фокус група на учениците от СУ „Христо Ботев“ – проведена на 01.11.2016 г. в с. Караманци, състояща се от 13 участници;
- Фокус група на учителите от СУ „Христо Ботев“ – проведена на 01.11.2016 г. в с. Караманци, състояща се от 16 участници;
- Фокус група на учителите от СУ „Проф. д-р Асен Златаров“ – проведена на 02.11.2016 г. в с. Минерални бани, състояща се от 11 участници;

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- Фокус група на експертите от институциите (държавни, общински), НПО и читалища – проведена на 02.11.2016 г. в с. Минерални бани, състояща се от 10 участници;
- Фокус група на родителите в Минерални бани – проведена на 03.11.2016 г. в с. Минерални бани, състояща се от 10 участници.

Подборът на участниците във фокус групите даде възможност да бъдат обхванати различни групи заинтересовани страни, имащи отношение към разглежданата проблематика. На тази база се анализираха регистрираните проблеми на образователната интеграция и се обсъдиха възможностите за тяхното решаване с цел оптимизиране на средата не само в двете училища, но и като цяло на общинско ниво.

Дискусиите се проведоха по предварително определен кръг от въпроси, залегнали в три вида въпросници за ученици, за родители и за учители и експерти. Задаваните въпросите се съпоставяха и допълваха помежду си, отчитайки същността и характеристиките на различните участници в съответната фокус група. Тези въпроси определяха и „сценария на дискусиата”, който бе разписан и ръководен от „модератор”. Методът регистрираше резултатите от дискусиите в шестте групи, които се допълваха, задълбочаваха анализа и водеха до конкретни изводи и обобщения, за да могат целите на изследването да бъдат изпълнени най-ефективно. Плурализмът на мненията и различните гледни точки на заинтересованите страни, отразени в докладите от фокус групите, благоприятстваха изграждането на смислови полета, които, следвайки определената логика, ни помогнаха да се изгради визия за цялостния процес на образователната интеграция на територията на община Минерални бани.

За правилното обяснение на процеса, регистриращ и анализиращ ситуацията на образователна интеграция, е необходимо изясняването на някои основни понятия, използвани в изследването, които се разглеждат в следващия раздел.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

2. Основни термини и понятия, използвани в анализа

Думата „етнос“ е старогръцка и е значела, според случая, и тълпа, и род, и племе, и народ. Тълпата е неорганизирана група с непредвидимо поведение; членовете ѝ се оказват временно свързани по някаква случайна причина и друга случайна причина ги разделя без съпротива. Затова, когато политолозите искат да покажат, че едно управление е непоследователно, неумно и се води само по моментните искания на хората, наричат го „охлократия“ – от гръцкото „охлос“ – тълпа.³

Родът (българите го наричат още „коляно“, турците – „джинс“ или „сой“, шотландците – „клан“) е група с общ ген (от старогръцкото „генос“ – рождение). Това значи група, за която има сигурни данни (включително свидетелски спомени например), че произхожда от общ родител. Именно този реален физически родител – или живият спомен за него – е основанието всички да възприемат групата като едно цяло, различно от другите родове и индивиди.⁴

Подредбата на рода напомня концентрични кръгове, чийто общ център е родоначалникът. По традиция колкото си по-близък до него, толкова по-голям авторитет имаш в рода, сиреч получаваш безпрекословно послушание. Работата на авторитетния човек е да прилага обичая на рода; за непослушния това значи да понесе сурово наказание. Интересно е, че в рода само „старейшините“ могат да се позовават на обичая и да властват – обичаят не разрешава на обикновените членове „да си търсят правото“, ако старейшината ги е онеправдал. Фактът, че и в някои съвременни общества законът не се прилага еднакво към всички хора, е наследство от родовата политическа култура; такъв вид управление днес се нарича „авторитарно“⁵.

Знанието, че си част от някаква общност, създава усещане за допълнителна сила и защитеност; то се запазва дълго. И днес има хора, които отдавна са напуснали

³ Надежда Калоянова, Диана Циркова. Интеграция на деца от етнически малцинства в образователната система.

⁴ Пак там.

⁵ Пак там.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

не само родното си място, а и държавата и дълго време живеят в чужбина, но се чувстват не само българи, а и се припознават като част от своето родно място. Някои от тези хора често се връщат към рода и към корените си. Други пък са така горди с подвизите и славата на дедите си, че почитат семейната история и тачат своите предци без значение на коя географска ширина се намират.

Племето се държи като група, съставена от няколко „близки“ рода и независимо дали близостта им се дължи на общо местоживееене, култура на бита или нещо друго, те решават по единствено познатата им схема на рода, че са близки, защото са роднини.

Племената поначало се срещат случайно; ако не се избият, обикновено започват да си разменят блага (вкл . жени); после се обединяват против непознати групи и след време могат да стигнат до етнос група, в която общият живот и цели постепенно изтриват първоначалните културни и дори расови различия между племената.

При достатъчно дълго съжителство, съчетано с изолация от околните, хората от племето започват да си приличат по основни физически характеристики като пропорции на тялото, форма на лицето, оттенък на кожата, цвят на очите; всичко това учените наричат „преобладаващ антропологически тип“. (Например преобладаващият антропологически тип на славяните е: руси, синеоки, високи, светлокожи и т .н .).⁶

За да отбележат специално новите си успехи и да заздравят вътрешната си връзка, етносите развиват памет за миналото; в своите разкази те превръщат въображаемите си прародители и героите от войната и мира в образи на тези успехи. И така от поезия и истина се създава „общото историческо минало“. То им служи като предание гарант, че техният етнос е истинско цяло, а не случайна тълпа; то им дава СИМВОЛИТЕ НА ГРУПАТА. Вероятно остатък от такова мислене в наше време е несъгласието на хората да бъдат включени в някой етнос, ако не вярват, че предците им са имали общо минало.

Всеки има правото лично да решава към кой етнос да принадлежи. Затова

⁶ Пак там.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

специалистите говорят не за „етническа“, а за „етнокултурна“ принадлежност. В последния термин е вложено съзнанието за свободен избор.

Ако в съюз с други етноси (или по-рядко сам) етносът си направи ДЪРЖАВА и се свърже с определена територия, той става част от НАРОД (или, ако е сам – просто народ). В много случаи „етнос“ и „народ“ са синоними. Просто, когато говорим за даден народ и го наречем „етнос“, ние искаме да покажем, че в този случай не се интересуваме от връзката на тази група с тяхната земя.

Интеркултурната компетентност е способността да се комуникира ефективно с другите. Тази способност може да е налице още от ранна възраст, но би могла също при подходящи условия да се развие и подпомогне в процеса на индивидуалното развитие. Базата за успешна межкултурна комуникация е емоционалната компетентност и межкултурната чувствителност.

Межкултурните компетенции подобряват взаимното разбиране и правят възможно постигането на общите цели. Интеркултурната компетентност е комплексен феномен с множество компоненти. Тези компоненти включват някои характеристики и черти като например: търпение, откритост, внимание, любопитство, емпатия, толерантност към неопределеността и неприбързана оценка за другите. За да се постигнат тези основни черти, е необходимо да се създадат условия за добра комуникация между етнокултурните групи, която от своя страна изисква това да се осъществи на базата на общ език. Без неговото знаене не може да се извърши необходимата комуникация.

Отличните познания по втори език създават предпоставки и изграждат способности за комуникация на втория (официалния) език, затова владението на втория език е от изключително значение за развитието на межкултурните компетенции. Справянето с предизвикателствата на чуждия език, способността да се изразяват свободно чувствата и знанията на другия език разширяват комуникативните възможности на отделния

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

човек, както и възможността за описание на различните ситуации, на конкретните събития и практики.

Незнаенето на втори език, дори и на минимални нива, ограничава мисленето за света само в рамките на родната система, не дава възможност на човек да види различни аспекти, които би могъл да му разкрие контактът с непознатата култура, и в същото време ограничава неговите индивидуални възможности и перспективи за развитие.

За да можем да осигурим условия за образователната интеграция на етническите малцинства на територията на общината, ние трябва да познаваме същността на **интеркултурната компетентност**, чиито основни елементи са:

- Разбирането на чуждия светоглед;
- Способността за оценка на собствените умения и знания.

В областта на културата това са:

- Общата откритост към хора от други култури и желание за интеркултурално учене;
- Адаптация към променящия се интеркултурален стил на учене и комуникация;
- Умения за адаптиране към нова културна среда и нейните изисквания;
- Способностите да слушаш и да наблюдаваш.

За да се реализират тези изисквания, е необходимо да притежаваме:

- Респект и уважение към другите и тяхната култура;
- Умения за анализиране и систематизиране;
- Знания за собствената и чуждата култура.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

За постигането на интеркултурната компетентност е необходима и емпатия, която включва:

- Знаене и разбиране на чуждата култура и традиции;
- Любопитство и откривателство;
- Учене чрез общуване и взаимодействие;
- Разбиране за стойността на културното многообразие и ролята и влиянието на културата в исторически и социален аспект;
- Осъзнаване на връзката между езика и значението в социален контекст (социолингвистична компетентност);
- Гледна точка, която не е фокусирана върху етноса и неговите особености.

Образователната интеграция на територията на община Минерални бани изисква освен интеграция на различните етнически общности, също и формиране на интеркултурна компетентност, която да обхваща особеностите на трите основни етнически общности, намиращи се на територията на общината: българска, турска и ромска. Проучването обаче регистрира сериозни проблеми, свързани с образователната интеграция основно в групата на приходящите роми, които живеят на палатки и се занимават с производството на дървени въглища и събирането на гъби и билки. За да проследим генезиса на проблема е важно да проследим какви ромски общности съществуват в България и към кои от тях принадлежат местните (уседналите) роми и приходящите роми, които явно се различават по ценностната си система и културата си на поведение.

3. Ромските общности в България

Ромите идват в България по различно време и от различни места. Това е причината днес да съществуват множество ромски общности, различаващи се (повече или по-малко) една от друга. Първа в исторически план е общността на така наречените йерлии – т. е. местни, уседнали роми. Те са потомци на дошлите през периода XIII–XVIII в. роми,

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

които постепенно усядат и векове наред съжителстват както с българското, така и с турското население. **Йерлиите** се делят на две големи групи: хорахане-рома (турски роми, мюсюлмани) и дасикане-рома (български роми, християни).

Дасикане-рома (роми християни, български цигани): християни, спазват православните празници. Говорят ромски език, а някои групи – само български. Дасикане-рома се разделят на множество подгрупи. Това са например бургуджиите, джамбазите, тужарите и т. н. Сред тях са налице слаби тенденции към българеене, но някои групи съхраняват с гордост ромското си самосъзнание и традиции. Такива са ромите, живеещи в Минерални бани и които ние в изследването ще наричаме местните роми.

Хорахане-рома (роми мюсюлмани, турски цигани): изповядват ислям, като спазват и християнски празници (Гергьовден, Василица и др.). Говорят ромски език, като често знаят и турски. Разделят се на множество групи по професионален признак: кошничари, калайджии, музиканти и т. н.

Хорахане-рома са най-многобройната ромска група в България. Те изповядват ислям, премесен с многобройни християнски елементи, като празничната им система включва не само байрамите, но и всички големи християнски празници – Гергьовден (Ерделез), Васильовден (Банго Васили), Годоровден, Ивановден, дори Коледа и Великден. Говорят романес, премесен с множество турски думи, а част от тях използват турски език заедно с романес. Сред много хорахане-рома се наблюдава преобладаващо турско самосъзнание – те отричат ромския си произход, но както българското, така и турското население продължава да ги възприема като роми.

Хорахане-рома се делят на множество подгрупи. В Шуменския регион е многобройна групата на кошничарите (с. Мараш, с. Златар, гр. Шумен и т.н.). Изключително интересни са и т.нар. дръндари, или музиканти (Салманово, Ивански, Твърдица). Техният диалект се различава от диалекта на останалите йерлии и затова те не се смесват с другите ромски групи. Пазят ясен спомен за произхода си от Котелския край,

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

поддържат връзки с други дръндари (напр. в Омуртаг, Златарица), единствено те празнуват по оригинален начин Петльовден (Ихтимя или Башнуден) и т.н. (виж: Колев, Крумова, Йорданов 2002: 175, 177). От тези общности в Минерални бани има роми, идващи от Котел. В проучването представителите на тази ромска група ще наричаме приходящите роми. Те работят в гора, правят дървени въглища и събират гъби и билки. Живеят семейно на палатки.

4. Етнически състав на учениците на територията на община Минерални бани

Гражданският модел за нацията се основава на разбирането, че територията на националната държава се възприема като отечество от всички граждани, независимо от техния етнически произход. Разбирането за родина е обърнато към настоящето и бъдещето, а не само към миналото, което разделя. Държавата е разглеждана като общност от закони и институции с единна политическа воля. Понятието гражданство се изразява в юридическото равенство между членовете на тази общност, независимо от етническия им произход. Гражданите в националната държава имат „общ дневен ред“, споделени обществени стремежи, идеи и обща култура, за формирането на които огромен фактор са масовото образование и средствата за масова информация⁷.

Етнонационалният модел е базиран не върху политическата общност, а върху концепцията за общия етнически произход на гражданите .

В община Минерални бани в двете училища се учат общо 365 ученици, от които 66 са от българската етническа общност, 235 от турската етническа общност и 71 от ромската етническа общност. По училища те се разпределят така:

---

⁷ Надежда Калоянова, Диана Циркова. Интеграция на деца от етнически малцинства в образователната система.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- В СУ „Проф. д-р Асен Златаров“ – с. Минерални бани се учат общо 145 на брой. От тях 66 са с български произход, 64 с ромски произход и 15 са с турски произход.
- В СУ „Христо Ботев“ – с. Караманци се учат общо 220, от които 7 са от ромската етническа група, а всички останали са от турската етническа група.

Този разнообразен етнически състав на територията на общината е подходяща среда за осъществяване на образователна интеграция на местно ниво, която да доведе до оптимизиране на училищната среда.

5. Институционална рамка на образователната интеграция на етническите малцинства на национално ниво

Институционалната рамка на образователната интеграция на етническите малцинства на национално ниво е доста сложна и богата. За да се реализира институционалната координация, е необходимо добре да се познава институционалната рамка. Основният двигател на етническата интеграция в Република България е **Националният съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси (НССЕИВ) към Министерския съвет**⁸.

НССЕИВ е координиращ и консултативен орган, който подпомага Министерския съвет в разработването и провеждането на държавната политика по етническите и интеграционните въпроси. Той съдейства за сътрудничеството, осъществява координацията и провежда обществени консултации между държавните органи и юридическите лица с нестопанска цел на български граждани, принадлежащи към етнически малцинства, и други юридически лица с нестопанска цел, регистрирани по Закона за юридическите лица с нестопанска цел, които работят в областта на междуетническите отношения и защитата на правата на човека.

⁸ <http://www.nccedi.government.bg/>

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

С ПМС 276/2013 г. са приети изменения и допълнения на Правилника за устройството и дейността на Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси към Министерския съвет⁹.

Друга важна институция е Комисията за изпълнение на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012–2020)¹⁰, която има за цел:

- да планира ресурсно обезпечени и интегрирани интервенции за изпълнение на политиката на интеграция на ромите, определени в Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012–2020), на база цели и приоритети на ниво основни политики, здравеопазване, образование, социална политика и жилищна политика;
- да подпомага, обсъжда и наблюдава изпълнението на заложените мерки и постигането на резултати по приоритетите на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012–2020);
- да инициира и предлага промени в правната рамка, подкрепящи изпълнението на Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012–2020) .

Членове на Комисията от страна на институциите са ръководители на административни звена от съответните министерства. Представителят на Централното координационно звено в администрацията на Министерския съвет става член на Националния съвет и на Комисията по изпълнение на НСРБИР. Единият от заместник-председателите на Съвета се излъчва от юридическите лица с нестопанска цел – на ротационен принцип измежду представените в Националния съвет различни етнически общности.

С Постановление № 92 от 7 април 2011 г. на Министерския съвет дейността по етническите въпроси преминава в администрацията на Министерския съвет.

⁹ <http://www.nccedi.government.bg/page.php?category=103&id=2128>

¹⁰ <http://www.nccedi.government.bg/page.php?category=73&id=2189>

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Институции с управленски функции в Министерството на образованието и науката са:

- Дирекцията „Достъп до образование и подкрепа на развитието“, Център за образователна интеграция на децата и учениците от етнически малцинства (ЦОИДУЕМ) и Регионалните управления на образованието (РУО на МОН);

Центърът за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства е административна структура, второстепенно звено към МОН.

Центърът за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ) е създаден с Постановление № 4 на Министерския съвет от 11 януари 2005 г. Самото създаване на Центъра е предшествано от приемането на Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, одобрена от министъра на образованието на 11 юни 2004 г. След нея следва Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка 2006–2015 г.

ЦОИДУЕМ е създаден да подпомага реализирането на правителствената политика по отношение на образователните потребности на децата и учениците от етническите малцинства.

Към регионалните инспекторати по образованието са назначени експерти по интеркултурно образование, които осъществяват контрол по осъществяване на политиките за образователна интеграция на децата и учениците от етнически малцинства.

Съгласно приетите с ПМС 92/2011 г. промени в Правилника и устройството на НССЕИВ, Областните съвети за сътрудничество по етническите и демографските въпроси се преобразуват в **Областни съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси**, които са основните административни структури, имащи пряко отношение към интеграцията на ромите на регионално ниво.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Подобно на НССЕИВ областните съвети са консултативни и координиращи органи без управленски компетенции. Техните основни функции са регламентирани от областните стратегии по етническите и интеграционните въпроси (чл. 7, ал. 1).

Областните съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси (ОблССЕИВ) включват заместник-кметове на общини, отговарящи по етническите въпроси, ръководители на териториални звена на централната изпълнителна власт в областта, представители на сдружения с нестопанска цел и по-специално неправителствени организации (НПО) на малцинствата, развиващи дейност в съответната област, както и експерти по етническите и интеграционните въпроси от областните и общинските администрации.

С приетите с ПМС 92/2011 г. промени в Правилника и устройството на НССЕИВ, Общинските съвети за сътрудничество по етническите и демографските въпроси се преобразуват в **Общински съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси.**

Създаването, съставът и задачите на Общинските съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси (ОбщССЕИВ) са регламентирани с чл. 13 и чл. 15 на Правилника за устройството и дейността на НССЕИВ.

Общинските експерти, които се занимават с етническите и интеграционните въпроси, почти навсякъде съвместяват тази функция и с други задължения.

В много общини са приети общински програми и планове за интеграция на малцинствените общности. За решаването на най-важните проблеми местната власт разчита на сътрудничеството си с централната власт и с неправителствените организации.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

6. Основни национални документи, свързани с интеграцията на малцинствата

Основните национални документи, свързани с интеграцията на малцинствата, са особено важни, защото те регламентират основните направления на работа по темата и поставят основните направления за реализация на дейности, изпълнявани от различните структури за постигане на поставените стратегически цели. Ето и основните документи на национално равнище, които регламентират дейностите, свързани с интеграцията на малцинствата през последните няколко години:

- Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012–2020 г.;
- Национална програма за развитие на Република България: България 2020;
- Стратегия за превенция и намаляване дела на отпадащите и преждевременно напусналите образователната система (2013–2020);
- Национална стратегия за учене през целия живот 2014–2020 г.;
- Актуализирана Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012–2030 г.);
- Национален план за действие по заетостта за 2016 г.
- Рамкова програма за равнопоставено интегриране на ромите в българското общество (2010–2020 г.);
- Съвместен меморандум по социално включване;
- Национална стратегия за детето 2008–2018 г.;
- Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства;
- Здравна стратегия за лица в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства;

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014–2020 година;
- Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020;
- Рамкова програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество (2010–2020 г.).

Рамковата програма е национален стратегически документ, който формулира приоритетните области и направления за действие за равноправно интегриране на ромите в българското общество с цел хармоничното развитие на всеки индивид и на обществото като цяло.

Настоящата Рамкова програма продължава стратегическите области и насоки, заложи в документа от 1999 г., като утвърждава рамката на по-нататъшните и обновени действия в новите европейски реалности на България и произтичащите ангажименти от членството на страната в Европейския съюз.

Водещи при изпълнението на Програмата са Десетте общи основни принципа за включване на ромите, приети от Съвета на Европейския съюз на 08.06.2009 г.:

- 1) Конструктивни, прагматични и недискриминационни политики;
- 2) Изрична, но не изключителна насоченост;
- 3) Междукултурен подход;
- 4) Приближаване към мнозинството;
- 5) Осъзнаване на измерението за равенството между половете;
- 6) Обмен на основани върху факти политики;
- 7) Използване на общностни инструменти;
- 8) Участие на регионалните и местните власти;
- 9) Участие на гражданското общество;

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

10) Активно участие на ромите.

Стратегическа цел на Рамковата програма: Създаване на условия за равноправно интегриране на ромите в обществения, икономическия и политическия живот чрез постигане на равни възможности и равен достъп до права, блага, стоки и услуги, участие във всички обществени сфери и подобряване на качеството на живот при спазване на принципите на равнопоставеност и недискриминация.

Основната стратегическа цел се реализира чрез **стратегически задачи**, насочени към:

- преодоляване на неравенства и гарантиране на ефективно равенство в достъпа до основни социални сфери (образование, заетост и професионална реализация, жилищни и здравни условия, качествени социални услуги, култура);
- постигане на пълноценно участие в икономическия и политическия живот и в изпълнителната власт, както и в гражданските структури;
- преодоляване на негативни стереотипи и предразсъдъци и утвърждаване на позитивни обществени нагласи към ромската общност.

Основни области на действие:

- 1) Образование;
- 2) Здравеопазване;
- 3) Жилищни условия;
- 4) Заетост;
- 5) Недискриминация и равни възможности;
- 6) Култура.

Основни действия в направление „Образование“

Образователната интеграция на ромските деца е отправна точка за равноправното интегриране на ромите в българското общество. Тя е неделима част и необходим елемент от процеса на модернизация на българското образование: без образователна интеграция на ромската общност българската образователна система би останала чужда

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

на един голям процент български граждани и не би могла да отговори както на европейските изисквания за включващо образование, така и на изискванията на пазара на труда за добре квалифицирана работна сила. Образователната интеграция е важна предпоставка за последващо приобщаване на пазара на труда, за повишаване на здравния статус и за подобряване на жилищните условия на ромите.

На 27.10.2016 г. Министерският съвет прие наредба, с която се определя държавният образователен стандарт за приобщаващо образование според изискванията на Закона за предучилищното и училищно образование¹¹.

Съгласно даденото в наредбата определение, **приобщаващото образование** е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребностите им чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността. То се разглежда като неизменна част от правото на образование.

Наредбата урежда обществените отношения, свързани с осигуряване на приобщаващото образование на децата и учениците в системата на предучилищното и училищно образование, както и дейността на институциите за предоставяне на подкрепа за личностно развитие.

Стандартът урежда обща и допълнителна подкрепа за всички деца, като особена подкрепа ще получат децата със специални образователни потребности. В училище ще се привличат ресурсни учители, психолози, логопеди и други педагогически специалисти, ще има и помощник на учителя.

От допълнителни часове се нуждаят и децата, които не владеят български език, както и тези със затруднения в обучението. Часовете ще се провеждат включително и през лятото. В стандарта е уредена и подкрепата за деца с изяви дарби, като се предвижда да се осигурят квалифицирани специалисти за развитие на техния потенциал.

---

¹¹ <http://www.nccedi.government.bg/page.php?category=73&id=2590>

----- www.eufunds.bg -----

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Регламентирана е подкрепата за деца в риск да отпаднат от училище, както и за тези, подложени на тормоз. Залагат се и дейности за създаване на добър психоклимат в училище – превенция срещу насилието, преодоляване на проблемно поведение, както и награди и санкции за учениците и процедури при евентуални отсъствия.

7. Местни и регионални политики, регламентиращи образователната интеграция

Както вече стана ясно по-горе, **образователната интеграция** е комплексен процес, обхващащ училищните и извънучилищните дейности в училищата. Тя се отнася до всички ученици и изравнява шансовете на всички ученици да получат достъп до образование и възможност да се обучават без дискриминация и нарушаване на човешките права. Тя издига тяхната активност в училищния и обществен живот на общността. Този процес е насочен към активното въвличане на представителите на етническите общности в училищните и извънучилищните дейности.

Образователната интеграция е толерантност. Това означава, че всеки е свободен да се придържа към собствените си традиции, култура и убеждения и да признава това право на останалите ученици.

Понятието интеграция зависи от две основни понятия – малцинство и мнозинство. Мнозинството трябва да уважава уникалността на малцинството и да съдейства за утвърждаването ѝ. Това означава изграждане на богата материална и духовна култура на съвременното общество, обединяваща ценностните системи на всички етноси.

Образователната интеграция е процес на равнопоставено включване на учениците въпреки етническите различия. Тя е ключ към плурализма, доколкото идентичностите не се разрушават и подменят, а по-скоро се стимулират към съвместно съществуване. Интеграцията е налице, когато мнозинството и представените малцинства си взаимодействат в интерес на общото благо и социално-икономическото развитие.

Разработването на регионални, местни и училищни политики поставят стратегическите рамки и основните насоки на образователната интеграция на съответната територия.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Тяхното разработване и изпълнение е сериозна предпоставка за подобряване на социалната среда и постигане на по-висока ефективност на образователната интеграция.

Какви стратегически и планови документи регистрира проучването на местно, регионално и училищно ниво?

Един от важните в тази насока стратегически документи е Областната стратегия за интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация (2014–2020). Освен това този въпрос е частично застъпен в Областната стратегия за развитие на Област Хасково.

На общинско ниво липсва конкретен планов документ, регламентиращ образователната интеграция на учениците, но са разработени няколко стратегически документа, които засягат процеса на етническа интеграция и работата с подрастващите. В изпълнение на Областната стратегия за интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация, е разработен План за действие на Община Минерални бани. Въз основа на този план се правят ежегодни отчети за неговото изпълнение. На базата на тези отчети периодично се актуализира планът съобразно променената обстановка в общината.

Други стратегически документи на общинско ниво са: Общинският план за младежта в община Минерални бани за 2016 г., Програмата за младежта на община Минерални бани за 2016 г. и Програмата за закрила на детето за 2016 г. Те допълват дейностите, свързани с успешната образователна интеграция на етническите малцинства.

Една от основните цели на политиките на интеграция на ромите е преодоляването на натрупаните в миналото социални неравенства, защото те са политики, които преди всичко са насочени към бъдещето. Стремехът е да не се допусне разширяване и задълбочаване на процесите на социална изолация, които подронват стабилността на цялото общество. В политиките на интеграция се анализират причините и

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

предпоставките на изключването, като се търсят пътища за тяхното преодоляване, за осигуряване равенство на възможностите и за реализация на всеки гражданин.

Ефективните политики, които са разработени на местно ниво, са проактивни, а не реактивни: те намират решения на проблемите в зародиш, преди да са достигнали критична за местните общности и обществото фаза и трансформират рисковете и заплахите в нови възможности.

Образователната интеграция на етническите малцинства в двете училища през последните 2–3 години е обект на няколко конкретни планови документа, които включват мерки за подобряване на средата. Разработени са и се изпълняват:

- План за интеграция на малцинствените групи;
- Учебна програма за приобщаващо образование на учениците от етническите малцинства.

За изпълнението на тези планови документи отговарят пряко класните ръководители. В часа на класния ръководител се обсъждат подобни въпроси, свързани с етническата толерантност и с взаимоотношенията между етническите групи. Включват се минимум 4 теми на година, като уроците се изнасят от самите класни ръководители.

Тези планови документи се мониторират текущо от страна на директорите. След края на учебните занятия в доклада за учебните дейности се отчита и изпълнението на тези планови документи.

Реализацията на дейностите от проект „Заедно“ по Оперативна програма НОИР от процедура „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или търсещи или получили международна закрила“ допълнително разширява възможностите, които имат училищата, общината и неправителствените организации в тази област. Изпълнението на проектните дейности ще разшири възможностите за културно сближаване и ще задълбочи процеса на образователна интеграция на учениците живеещи и учещи на територията на община Минерални бани.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

8. Владеене и ползване на българския език от различните етнически групи

Доказано в практиката е твърдението, че процесът на училищна адаптация, респективно социализация, на децата от етномаджинствените общности не може да се осъществи без специфичното им езиково развитие, тъй като „езиковото развитие на детето е неразделна част от социалното му развитие и е един от компонентите на социализацията му“ (Х. Кючуков, 2004). То се изразява в едновременното усвояване на нормата на семейния език и на официалния език от най-ранна възраст, като съответният език се използва адекватно според условията и ситуацията на общуване. Практиката и вече обосноваваните особености на първичната социализация на децата от малцинствата показва, че те постъпват в училище с оскъден езиков опит на втория/официалния език и ограничени възможности за адекватна речева комуникация. Ето защо езиковото развитие на тези деца се счита за приоритетна област при интерпретирането на образователните им проблеми.

Без овладяването на български език учениците:

- не могат да постигат добри резултати в учебния процес;
- не могат да осмислят ефективно учебния материал;
- не се подобрява успеваемостта на етническите малцинства и се намалява мотивацията им в училище;
- не се постига успешна бъдеща социална и професионална реализация.

Въобще знаенето на българския език и неговото използване е условие за образователната и социалната интеграция на етническите малцинства, затова е важно да се обръща внимание за подобряване нивото на неговото владееие.

Разбира се оптимизирането на процеса не бива да става със забележки и разпореждане, а със създаване на условия този процес да се случи с лекота и без излишно напрежение

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

чрез обучения, игри и забавления, за да се отстраняват постепенно допусканите грешки и да се подобряват уменията на децата.

Участниците във фокус групите описаха следната ситуация по отношение качеството на българския език на различните етнически групи: учениците от местната ромска общност в с. Минерални бани като цяло владеят доста добре български език, като в началните класове добре владеещите български език са едва 20–30%, а в 7–8 клас този процент се увеличава на 70–80%. Това положение освен с активното овладяване на българския език от страна на децата се подпомага и от факта, че децата на местните роми се самоопределят като българи, изповядват християнската религия и често контактуват с представителите на българската етническа група. В свободното си време те играят и се забавляват с връстниците си от български произход, а в семействата им сравнително често се говори и на български език. Добре са интегрирани сред своите връстници и дори децата често не ги считат за роми.

Проблем и за двете училища представлява ромската общност, състояща се от децата на приходящите роми, производители на дървени въглища, които работят на територията на общината. Спецификата на тяхната работа ги принуждава често да сменят населените места, в които се установяват техните семейства. Децата им израстват в среда, в която се говори основно на ромски език, и при постъпването си в училище имат големи затруднения с българския език. Не посещават детска градина, сменят училища и населени места, което допълнително затруднява процеса на овладяване на българския език. Въпреки всичко в тази ромска група има значение от кое населено място идват ромите. Така например идващите от гр. Котел роми говорят по-добре български език.

В СУ „Проф. д-р Асен Златаров“ се срещат повече затруднения при овладяването на български език при децата от турски произход. Има група, която се състои от деца, живели продължително време в Турция и/или децата са родени в Турция и не са учили български език. При постъпването си в училище те не владеят добре официалния език

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

или изобщо не го говорят. Затова на тях им трябва по-дълго време за неговото овладяване и за адаптирането им към различните приятелски групи, формирани в училище. В този процес помощници на учителите и преводачи се явяват децата от турски произход, които са живели в България и владеят добре българския език. Непрекъснатото говорене на турски език в семейната среда, както и гледането на турска телевизия допълнително затрудняват процеса на овладяване на българския език. От тази група добре говорещи български език са около 50%.

В СУ „Христо Ботев“ 97% от учениците са от турския етнос. Децата от турската общност говорят по-добре български език в сравнение с ромите, макар в семейната им среда да се говори основно на турски език. Въпреки че живеят в сто процентната среда на турската етническа общност в някои турски семейства се практикува говоренето на български език. В това училище се регистрират две основни групи: 1) които добре говорят български език и 2) такива, които по-лошо говорят български език (с акцент). Това зависи от семейната среда, от разширените контакти и от желанието на родителите децата им да знаят и говорят правилно български език. На практика говоренето на български език е само в училище. На децата от СУ „Христо Ботев“ им липсват преките контакти с български деца или с други българи извън училище, тъй като в техните населени места такива липсват.

И в двете училища децата в училище говорят основно български език, но понякога, когато си контактуват представителите на една етническа група помежду си, се говори и на майчин език. Трябва да се отбележи, че ромите по-често говорят в училище на майчин език.

Извън училище в Минерални бани се говори основно на майчин език, но когато групата е смесена, се говори и на български език. Редовна практика е децата от различните етнически групи да контактуват често помежду си извън училище и заедно да играят през свободното си време. Това помага за подобряване качеството на българския език и за подобряване на образователната интеграция на учениците.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Извън училище учениците от СУ „Христо Ботев“ контактуват само на турски език и рядко на български. Контактите им на български език са през Интернет и при посещенията им в Хасково и в други градове. При тях от голямо значение биха били общите извънкласни дейности, екскурзиите, лагерите и изнесените обучения. Положително биха се отразили извънучилищните дейности, в които ще се включат представителите на двете училища, защото тогава ще се осигурят условия за преки контакти между трите етнически групи.

9. Материалната база и квалификацията на учителите в училищата

Материалната база в училищата е от голямо значение за осигуряването на условия за образователната интеграция на учениците от различните етнически общности. Така например наличието на оборудвани кабинети, на спортни площадки, на спортен салон, на ученически столове и на компютърно и офис оборудване благоприятстват приятната обстановка за контакти на децата и създаването на подкрепяща среда за образователната интеграция. И в двете училища са осигурени необходимите материални условия за поддържане на добри отношения и контакти в процеса на учене, спорт и забавления на територията на двете училища.

Макар учебната база да е оценена като много добра, участниците в дискусиите направиха и конкретни предложения за подобряване на материалната база, които включват:

- Да се изгради физкултурен салон в с. Минерални бани, а този в с. Караманци да се обновява периодично;
- Да се обновяват спортните площадки, като се постави изкуствено покритие, което да осигури необходимата безопасност на децата;
- Да се обогатяват и осъвременяват училищните библиотеки;
- Да се осигури зала и сцена за културните изяви в СУ „Христо Ботев“ – с. Караманци;

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- Да се реализират различни извънкласни дейности и необходимата за тях база съобразно спецификата на инициативите;
- Да се осигурят таблети на децата за работа в учебна среда;
- Да се изгради тенис корт;
- Да продължи използването и разширяването на информационните технологии в учебния процес.

Учителският персонал, който работи в двете училища и се грижи за обезпечаването на образователната интеграция, притежава необходимата квалификация. И в двете училища се регистрира нуждата от педагогически съветник/психолог, който да подпомага децата в образователната и социалната им адаптация. Това предложение съответства и на изискванията, включени в последната наредба на Министерския съвет от 27.10.2016 г., с която се определя държавният образователен стандарт за приобщаващо образование според изискванията на Закона за предучилищното и училищно образование. Според него „В училище ще трябва да се привличат ресурсни учители, психолози, логопеди и други педагогически специалисти, ще има и помощник на учителя“.

Всички участници в дискусиите изразяваха задоволството си от доброто състояние на материалната база и от квалификацията на учителите в двете училища, особено сравнена с подобните училища в региона. Въпреки добрите оценки участниците във фокус групите дадоха и своите предложения за обновяване и модернизиране на обзавеждането и оборудването, което ще отговори в по-висока степен на бързо променящите се социални потребности на децата и изискванията за тяхната успешна образователна интеграция.

10. Образователна интеграция

Главна роля за мотивацията на етническите малцинства по отношение на образователната им интеграция е тяхната адаптация в училищната среда. В социологическата теория на Т. Парсънз (1973) адаптацията е определена като „първата

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

функция в системата от социални дейности на индивида (социални императиви)“ и представлява „защита от средата и приспособяване на отделни елементи на системата до нейната цялост“, като се реализира на биологично равнище – чрез биологичен контрол при водещата роля на организма. Адаптацията предхожда, но и предопределя социализацията в качеството на неин „механизъм“ (Т . Парсънз, цит. по Пл. Радев, 1994).

Известен е опитът на Б. Бризуела и М. Гарсия-Селерс за извеждане на модели за адаптиране на децата от малцинствата в институционалната среда според семейния фон, които да станат основа за по-успешни образователни практики (B. Brizuela & M. Garcia-Sellers, 1999):

- Неадаптираните деца идват от среда, която е диаметрално противоположна на институционалната. Под влияние на културния стереотип на семейната среда тези деца трудно или никога не се адаптират в новите условия.
- Трансформираните деца са отхвърлили семейната култура и традиции за сметка на успешната и лесна адаптация.
- Адаптираните деца са постигнали баланс в съществуването си между две култури. Те са се приспособили успешно към новата среда, но без от това да е пострадала идентичността им.
- Адаптираните с външна помощ деца са в ситуация, при която са получили подкрепа и от страна на семейната, и от страна на училищната среда вследствие на ефективни канали за комуникация между тях. Така е трасиран лек и безпроблемен път за адаптация чрез изграждането на общи ценности в двете среди.

При проучването в училищата на общината се регистрират в зависимост от степента на адаптация - две основни групи сред представителите на етническите общности:

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Първата група – безпроблемна, приспособяват се сравнително лесно към изискванията на училищните условия и изпълняват много добре ролята на ученика; реагират адекватно на условията в училище и на поставените задачи; общуват лесно, непринудено с всички около себе си; демонстрират емоционална стабилност и самоувереност. Това са представителите на местните роми, живеещи в с. Минерални бани.

Втората група – затруднена, приспособяват се по-трудно; акуратни са към поставените задачи, но ги изпълняват с принуда и без инициативност; изпитват смущения при общуването. Тази група се характеризира с ниска активност, понякога се проявява конфликтно поведение, разконцентрираност и разсеяност в учебните ситуации. Това са приходящите роми, живеещи на палатки и работещи в гората, които често сменят местоработата си и местоживеенето си.

Готовността за училище, като естествена предпоставка за училищната адаптация, се определя най-вече от въздействието на семейната и институционалната среда върху детето. За да се адаптира успешно в училище, детето се нуждае от силната, развиваща подкрепа на средата, в която израства.

Образователната интеграция на ромите е процес с множество предизвикателства и проблеми. Един от тях е по-ниското равнище на записване на ромските деца в предучилищни учебни заведения спрямо децата от другите общности, друг е отпадането от училище на ромски деца. В двете училища има единични случаи на отпадане през последните няколко години, като това са само деца от групата на приходящите роми. Останалите деца продължават образованието си и след като завършат местните училища, те се преместват най-често в училищата в град Хасково. Причините за редките случаи на отпадане са: установените традиции за ранно живеене на семейни начала за ромските момичета и/или преместването в ново населено място, след което ромите „забравят“ да се запишат в следващото училище.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Социологът А. Пероти е на мнение, че „ранното постъпване в учебно заведение автоматично предполага и ранна социализация“, тъй като малцинственото дете привнася още от най-ранна възраст „своите културни различия в извънсемейното образователното пространство“ и само в образователните институции може да се осъществи реален диалог между културите (А. Пероти, 1994). Ето защо местните и регионални институции трябва да обърнат внимание на посещението на ромските деца на детските градини, за да може при постъпването си в първи клас те да използват необходимия набор от български думи, да имат натрупан социален опит и впечатления от децата на различните етнически общности.

В двете училища до момента не е достатъчно застъпена реализацията на допълнителни извънкласни дейности за овладяването на официалния български език от децата, за които той не е майчин, гражданското образование, интеркултурно образование и възпитание. С реализацията на проектните дейности на проект „Заедно“ ще се подобри училищната среда, която има основно значение за подобряването на българския език и създаването на условия за ефективна образователна интеграция на различните етнически малцинства.

Причините за регистрираните проблеми са комплексни:

- липсата на мотивация от страна на родителите да осигурят качествено образование на своите деца;
- някои етнокултурни особености на по-консервативните ромски общности, като ранното семейно съжителство;
- отношението към жените и др.

Посочените причини предопределят необходимостта от търсене на възможности за повишаване на мотивацията, инвестиране на човешки и финансов ресурс в усилията за осигуряване на равен достъп и качествено образование на децата и учениците роми, съизмеримо с образованието на децата

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

от мнозинството. Осигуряването на равен достъп не означава „еднаква грижа спрямо всички деца“, а диференциране на грижата спрямо техните различни потребности, т. е. необходими са допълнителни мерки за децата и учениците, които нямат възможности за равен старт, необходимо е да се полагат специални грижи с оглед на пълноценното им участие в образователния процес.

И в бъдеще трябва да се прилагат целенасочено различни мерки за преодоляване на дефицитите, които да продължат по-дълго и да са интегрирани с практиките, които да се съобразяват с възрастовите особености на децата от етническите малцинства.

11. Фактори, определящи нагласите за посещение на училище сред представителите на различните етнически общности

Учениците постъпват в училище с изградени в известна степен нагласи за учене, които се допълват и доразвиват в резултат на влиянието на учителите, на приятелския кръг и на общността като цяло.

Грамотността зависи от мотивацията на децата, от условията, в които те учат, от учебната среда. Това трябва да мотивира не само учителите, но и учениците и техните родители и всички заедно да работят за постигане на функционалната грамотност на децата, защото от нея зависи бъдещето им, жизненият им стандарт, а оттам и икономиката на страната ни.

Мотивацията за посещение на училище и завършване на минимум средно образование е налице за учениците от българския и турския етнос, както и за групата представители на местните роми, живеещи на територията на община Минерални бани. Те идват в училище с нагласата, че тяхното обучение е задължително и то не подлежи на друго

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

решение. Пред тези групи ученици не стоят въпроси, свързани с напускане на училището или за отсъствие от учебните занятия.

Факторите, които определят тези нагласи, са:

- за децата от българската етническа общност са важни: общността, семейството, училището и традициите. Трайно са се установили ценностите за завършване минимум на средно образование (за 100% от децата) и висше образование, което касае 50% от завършващите от тази група. Желанието да получат своето образование мотивира децата и ги кара да се включват активно в учебния процес. Те посещават редовно учебните занятия и са отворени към своите връстници от турската етническа общност и местните роми.
- за децата от турски произход факторите отново са: общността, семейството, училището, традициите. Те също се стремят да завършат минимум средно образование със стремеж към висше. Процентите са приблизително еднакви както за учениците от СУ „Проф. д-р Асен Златаров“, така и за СУ „Христо Ботев“;
- за децата от ромски произход определящите фактори отново са: общността, семейството, училището и традициите, но тук стремежът е завършване на основно образование, малко по-рядко средно и единици се ориентират към висше образование. Проблем е групата на приходящите роми, които трудно се интегрират в училищата, лошо владеят българския език и за тях е характерно сепарирането по етнически признак. Те понякога се противопоставят и на местните роми. При тях основните проблеми са: честата смяна на местожителството, ранното семейно съжителство, ограничени финансови ресурси и традиции, припознаващи трудовата заетост основно като семейна. Регистриран от проучването е проблем, който усложнява образователната интеграция са децата, които започват училище на една по-голяма възраст, защото съзряват преди останалите, така те им влияят негативно с поведението си

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

и с личния си пример, като създават и най-много проблеми в училищата и влошават социално-психологичния климат.

Както вече казахме, определящо за формиране на нагласите е семейството и доминиращата роля на родителите. От тях и от техните ценности в голяма степен зависи посещаемостта на училището, продължителността на обучението и условията за завършване на различните нива на образование.

Ще се спрем на отношението на родителите към училищния процес в проблемната ромска група. Със своето негативно отношение към училището те влияят особено силно на мотивацията на своите деца. В много от случаите те negliжират процеса и често спират децата си от училище поради следните битови причини:

- отсъствие от училище поради включване в трудовите дейности на семейството, като бране на гъби, билки и други дейности, свързани с осигуряване на основни приходи за семейството;
- живеене на семейни начала още в 7–8 клас за момичетата и нежелание от страна на родители и роднини те да продължават своето образование;
- гледане на по-малките братя и сестри и др. битови и трудови ангажименти, които ограничават посещенията в училище.

За тази ромска група (на приходящите роми) може да се каже, че те не посещават детската градина и не общуват преди училище с другите етнически общности. Децата от тази етническа група остават затворени в тесния си семеен кръг до тръгването им на училище. Те познават единствено бита, работата и културата на собствената си етническа група, а говоренето на български език е най-често лошо.

Тази ситуация поставя изискването да се подобрят условията за интеграцията на проблемната ромска група (приходящи). За да се мотивират учениците, според учителя Хоанг Фам¹², който преподава на първокласници от бедни или емигрантски семейства в

¹² Мотивацията, като ключ към успеха и на учениците, и на учителите, Качествено образование за всяко дете, в-к „Дневник“, 14.11.2014 г., споделени положителни световни практики в областта на образователна интеграция.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Лос Анжелис, Калифорния, трябва да се положат усилия в четири критично важни елемента от образованието:

- в самите ученици и в техните съученици;
- в техните семейства;
- в общността;
- в учителите и персонала на училището¹³.

Фам подчертава, че един от стремежите му е да създаде у децата желание за социална справедливост, която да им даде сила и увереност да променят нещата около себе си. По думите му е необходимо децата да разберат не само колко е важно да влязат в университет, но и да го завършат, тогава сами ще осъзнаят колко е важно да се връщат в общността си и да станат двигател на промяната, която желаят да видят. Според директора на училището, в което Фам преподава, голяма част от напредъка при учениците му се дължи и на факта, че той поддържа постоянна връзка с родителите на децата.

При обсъждането на проблемите родителите се обявиха против решението на МОН за предоставяне на стипендии за ромите с успех над 3,50. Те изказаха мнение, че е необходимо да се стимулират ромските деца и техните усилия да продължат образованието си, но не и с такъв нисък успех. За тях този подход е несправедлив, тъй като потребности от средства имат и представителите на другите две етнически групи, които се трудят повече. Според родителите с подобни решения се стимулира нагласата на ромите винаги да получават повече от обществото, без да полагат изискващите се към останалите граждани от другите етнически групи усилия. По този начин се negliжират резултатите от учебния процес и се пренебрегват усилията на останалите деца, стремящи се към постигането на по-добри резултати в образованието.

Особено важно е децата от етническите малцинства да осъзнаят, че ако

¹³Пак там.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

работят здраво, те ще могат да постигнат всичко. Само така те могат да се измъкнат от средата, в която живеят в момента. Положението, в което се намират, както и начинът им на живот, определено не са най-доброто, което биха могли да получат. Трябва животът им да започне да се променя още от училищната скамейка. За да се случи това обаче, не означава, че единственото, което трябва да се постигне, е овладяването на учебния материал и българския език. Най-важното е те да започнат да искат сами да управляват собствената си „съдба“ в бъдеще. Това ще ги накара да търсят промяната, да опознаят новата общност, в която са попаднали и да търсят начини за по-добрата си адаптация към групата на мнозинството.

12. Нагласи и модели за бъдеща професионална и социална реализация на учениците на територията на община Минерални бани

Представителите на различните етнически общности през последните години са формирали различни социални нагласи по отношение на образованието и степента на неговото завършване. Така например:

- за децата от българската етническа общност е важно да завършат в най-лошия случай средно образование, а за основната част от тях е от значение и продължаването им в университет или друго висше учебно заведение;
- за децата от турски произход стремежите също са: средно образование с тенденция за завършване на висше образование за немалка част от тази етническа група;
- за децата от ромски произход
  - за местните роми е важно да получат средно образование и овладяване на професия, а някои от тях имат желание и за получаване на висше образование; те са добре интегрирани в училищната среда и поради тази

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

причина групата следва примера на българските си съученици и постепенно започва да се ръководи от техните мотиви; средата доста ги е променила и влияе положително на нагласите, регламентиращи нивото на исканото от тази ромска група образование;

- за приходящите роми образованието е общо взето непривлекателен ангажимент, който трудно може да се избегне поради наличието на редица финансови и други санкции; за тази група образованието има хоризонт обикновено до 8-ми клас, който се завършва главно от момчетата; по този начин те си осигуряват възможността за получаване на шофьорска книжка. Сред тази етническа група почти липсва желание за завършване на средно образование, а момчетата рядко завършват дори основното си образование поради утвърдения в общността модел на ранните женитби.

Няма разделение по етническа принадлежност при избора на средните учебни заведения. Като цяло 2 от 15 деца отиват в Езиковата и Математическата гимназия. По-голямата част от завършилите училищата на територията на община Минерални бани се стремят да получат професионално образование, затова продължават обучението си в различните професионални гимназии в Хасково като:

- Професионална гимназия по туризъм „Александър Паскалев“;
- Професионална гимназия по дървообработване и строителство „Цар Иван Асен II“;
- Професионална гимназия по механоелектротехника „Стойчо и Кица Марчеви“ и др.

Под влиянието на семейната среда, местната общност, училището и традициите сред представителите на различните етнически общности са се утвърдили следните модели и представи за успешна бъдеща реализация:

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- Овладяване на професии, които са престижни и добре платени, като се обръща внимание на получаването на професия още в средното образование. Този стремеж е характерен за децата от българската и турската етническа общност. Повече от половината от децата регистрират стремеж към получаване на сериозна професия не само от средните, но и от висшите учебни заведения. Участващите в дискусиата ученици са се ориентирали към придобиването на следните професии: адвокат, архитект, зъболекар, лекар, финансист и т.н. Въпреки че това изисква повече усилия и повече финансов ресурс, участващите в дискусиите ученици и родители декларираха желанието за придобиване на сериозни професии, които биха обезпечили по-добре бъдещето на децата. Както вече казахме по-горе, това касае двете етнически общности – българската и турската.
- Добра професия, след завършване на средното образование, която може да осигури препитание главно в резултат от упражнявания занаят или професия. Този модел е характерен за местните роми. При тази група също най-важното е те да бъдат добре заплатени и да носят нормални парични доходи. При тях е възможно макар и рядко да придобият и по-сериозна професия след завършване на висшето си образование. Изследването регистрира подобни нагласи сред една ограничена група.
- Ромската етническа общност, групата на приходящите роми е доминирана от „семејната“ представа, която се изразява в следното – това е семейство, чиито членове са добре осигурени и не страдат от недоимък. Важното за тях е да работят заедно и да се забавляват заедно (да пеят, да танцуват) и да живеят там, където работят. Жените гледат децата, готвят, перат и като цяло се грижат за домакинството. Освен това помагат на мъжете в тяхната работа в гората. Според битоващите представи достатъчно е жените да могат да четат и да пишат, за да успяват да попълнят, ако се наложи, някакви документи. Според това разбиране

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

не е оправдано младите да завършат по-високо образование и да работят извън семейната среда.

Нагласите и моделите, битуващи в съзнанието на различните етнически групи, освен от етническия произход зависят и от доста други фактори, като например **финансовото състояние на семейството**. То неминуемо оказва влияние на вида образование и професионалната реализация на младите хора. Ето различни типове житейски ситуации, свързани с материалното състояние, които се срещат в живота и които бяха регистрирани в проучването като важни:

- Когато родителите са заможни и успели, те стимулират своите деца да се изкачват нагоре по образователната стълбица, независимо от това дали техните деца са мотивирани, или не са мотивирани, независимо дали те са мързеливи, или ученолюбиви. Разполагайки с добро материално положение, родителите на децата от българския и турския етнос са убедени, че те притежават най-важната предпоставка децата им да завършат по-високо образователно ниво и полагат необходимите усилия да движат нещата в тази посока. Много от родителите работят в чужбина и изпращат пари, необходими за продължаване на образованието на техните деца. При ромите това правило не винаги действа, финансовата обезпеченост не е гаранция за стимулиране на по-високо образователно ниво. В ситуацията на материална обезпеченост мотивацията е по-силно изразена при родителите, а не рядко и при учениците, но синхронът не е задължително условие, защото родителите обикновено доминират и влияят на процеса;
- Когато родителите са по-бедни, понякога се задейства компенсаторният механизъм и те започват да стимулират децата си да учат, за да успеят в живота повече от тях самите. В подобни случаи родителите правят много жертви, за да постигнат чрез децата си своите цели. И тук движещата мотивация е основно при родителите, които често обаче я предават и на своите деца. Тази мотивация,

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

когато е споделена, има особено силен заряд и е мощен стимул за по-високо образование. За съжаление се среща при ограничен кръг от различните етнически общности, най-вече при българите и турците;

- Ако децата се учат добре и искат да продължат образованието си, въпреки финансовите затруднения на техните семейства, то родителите често правят всичко възможно техните деца да продължат своето образование независимо от финансовите проблеми, с които се сблъскват. В подобни случаи децата често пъти започват да работят успоредно с учението, за да подпомагат материално своите родители. В тази ситуация мотивирани са както учениците, така и родителите, което води до постигането на добри резултати. При групата на приходящите роми ситуацията не е същата. Дори когато децата се учат и желаят да продължат образованието си, не винаги родителите са съгласни с техните цели. Нещо повече. Те често не оценяват потребностите на своето дете и го лишават от важни учебни пособия, като купуват каквото е необходимо за себе си, а потребностите на детето остават незадоволени.
- Сериозен проблем за семействата и пречка за продължаване на образованието на техните деца са случите, в които в семейството има по един или двама безработни. Тогава не винаги мотивацията работи, защото желанията често не могат да бъдат изпълнени поради обективни причини. Лошите материални условия карат семейството да предприема стъпки за закръпване на финансовото си положение, което често отклонява децата от избрания път. Това е доста сериозна причина, която трудно може да се преодолее.

Проучването регистрира и един често срещан проблем основно сред ромската общност, но не са лишени от подобни примери и представителите на другите две общности: българската и турската. Ромите, които изпращат децата си в училище, работят, но винаги гледат да заобикалят плащанията, които са задължителни. Задълженията към държавата и към потребностите на детето в училище те поставят в графата „те могат и

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

да не се платят“. Често по този начин лишават децата си от важни за образованието и здравето им разходи, за да задоволят собствените си прищевки.

Други фактори от семейната среда, които влияят на мотивацията и променят нагласите по отношение на образованието и професионалната реализация, са следните:

- Когато родителите притежават определен образователен ценз, то тяхното желание е най-често и техните деца да получат същото или по-високо образование. В най-лошия случай те не желаят децата им да паднат под социалния статус на семейството. В подобни случаи понякога се оказва натиск от страна на родителите върху техните деца, тъй като не винаги мотивацията и на двете страни е еднопосочна;
- Проучването регистрира, че факторът религиозна принадлежност на членовете на основните етнически групи на територията не оказва сериозно влияние върху решенията за завършване на по-високо образование или за овладяване на конкретна професия;
- Положението на жената в семейството не е определящо при получаване на определена образователна степен от страна на българската и турската общност. Напротив – в повечето случаи момичетата се проявяват като по-ученолюбиви и по-амбициозни от момчетата. Те по-често се ориентират към висшето образование. Проблем с равнопоставеността има при ромските семейства, в които на жената се гледа основно като на майка, домакиня и помощница на мъжа, което не изисква по-висок образователен ценз;
- Традиционните културни ценности, битът и социалната среда, както и традиционната представа за семейни ценности оказват сериозно влияние на мотивацията. Тя е негативна при ромите, като се изразява в ранните бракове и в ранното включване в трудовата дейност на семейството. При българската и турската етническа общност мотивацията е положителна, като традиционно доминира стремежът за получаване на добро образование. Промяната на

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

ценностите става доста бавно, а превръщането им в традиции изисква време и доста промяна в представите на цяла една етническа група. Традициите са най-консервативните фактори, които се променят трудно и бавно. Те са и най-сериозните причини, които ограничават и затварят всяка отделна етническа общност в нейните граници. За образователната и социалната интеграция на подрастващите познаването на традициите е особено важно, затова се обръща сериозно внимание на културното опознаване и сближаване между етносите.

13. Ситуацията на отпадащите и преждевременно напусналите образователната система в община Минерални бани

Отпадането от училище е сложно социално явление, което оказва сериозно влияние върху индивидите, техните семейства, регионалните и социокултурните общности, както и повлиява на цялостното социално-икономическо развитие на една страна в средносрочен и дългосрочен план (Стратегия за превенция и намаляване дела на отпадащите и преждевременно напусналите образователната система (2013–2020).

Стратегията е приета с протоколно решение на МС от 30.10.2013 г. и е в съответствие с целта на „Стратегическата рамка на Национална програма за развитие на Република България: България 2020“ за повишаване на жизнения стандарт чрез конкурентоспособно образование и обучение, създаване на условия за качествена заетост и социално включване и гарантиране на достъпно и качествено здравеопазване.

Наличието на Стратегия за намаляване на дела на преждевременно напусналите образователната система е важно предварително условие към проекта на регламент за фондовете за средствата от Европейския съюз за настоящия програмен период 2014–2020 г. Тя допринася за разработването, изпълнението и мониторинга на цялостната и интегрираната политика за повишаване на обхвата в образователната система въз основа на междусекторното сътрудничество при ясното разпределение на отговорностите и взаимодействието между различните равнища на управление.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

Проучването идентифицира рисковите фактори за преждевременното напускане на училище с оглед ограничаване на последиците от тях. Това са:

- Традициите и културата на етническите малцинства (ромите);
- Отношението на ромите към жените;
- Непризнаване на образованието като ценност, без която не може да се постигне успешна социална реализация.

Отпадащите през последните няколко години от двете училища са единични случаи и това са само представителите на уязвимата група на ромите – пришълците. Причините за отпадналите от училище са:

- Завършването на 8-ми клас за момчетата, който се определя от родителите като достатъчен, защото вече има право да вземе необходимата за семейния бизнес шофьорска книжка;
- Живеенето на семейни начала, най-вече за момчетата, което става обикновено в 6–7 клас;
- Преместването в друго населено място, което понякога отказва родителите да записват своите деца в новото училище и води до прекъсване на образованието.

Извод: И в двете училища се насърчава активното включване в образованието на рисковите групи (приходящите роми) и се създават условия за развитие на приобщаващото образование.

И двете ръководства полагат усилия, които да увеличат разнообразието и ефективността на механизмите и стимулите за включване в образование и в обучение.

И в двете училища е изграден климат на широко публично доверие и подкрепа за политиките на превенция и намаляване на преждевременното напускане на училище.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

На територията на община Минерални бани се реализират следните конкретни мерки, като ясна политика, осигуряваща превенция на отпадането от училище:

- предучилищна подготовка;
- безплатна храна или с минимално доплащане в СУ „Проф. д-р Асен Златаров“;
- безплатни учебници;
- безплатен транспорт до училищата;
- действащи нови учебни програми, по-добре съответстващи на възрастовите особености на децата;
- разнообразни извънкласни занимания;
- добра материална база и др.

Добрите резултати, получени от проучването, показват, че предприетите мерки са ефективни и водят до постигането на поставените цели. Необходимо е да се подобрят контактите с родителите на децата от проблемната ромска група.

Все още има какво да се направи по отношение на реинтеграцията на вече отпадналите от училище, включително ромски деца. За тази група на този етап се полагат най-малко усилия, затова и тя остава образователно неинтегрирана. Създавайки нови семейства, тази група предава изградените ценности, negliжиращи образованието на децата и по този начин проблемите се мултиплицират.

За подобряване на средата на общинско ниво е необходимо общината съвместно с двете училища да разработи и приложи цялостна стратегия за превенция на отпадането на деца от образователната система, като се засилят мерките за пряк контакт с родителите и се увеличат санкциите за тези, които не пускат децата си на училище.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

14. Здравни грижи за учениците от страна на различните етнически общности

Участниците във фокус групите бяха единодушни, че при възникнал здравословен проблем всички родители от различните етнически групи се грижат активно и ангажирано за здравето на своите деца. Голяма част от ромите са здравно неосигурени, но винаги търсят възможности да получат необходимата здравна грижа. Те прилагат различни подходи за да икономисат средства в подобни случаи, като доста умело използват правата си или проявяват агресия, чрез която си осигуряват конкретната здравна услуга. По-лоша грижа представителите на ромската общност проявяват при профилактиката на заболяванията на своите деца. Така например при провеждането на различни изследвания и вземането на превантивни мерки и грижи за децата те се ангажират рядко или изобщо negliжират подобни дейности. Освен това ромите са по-слабо информирани за мерките, осигуряващи профилактика и превенция на заболяванията. Това са основните разлики в поведението на родителите на различните етнически групи.

Обикновено за здравето на детето се грижат родителите. При възникнал проблем те са тези, които ги водят на лекар. Най-често това са майките, следвани от бащите. При тяхното отсъствие децата се поемат от техен роднина – баба, дядо или чичо, но при всички случаи им се обръща необходимото внимание и се полага необходимата грижа.

Когато здравословният проблем възникне в училище, тогава децата се обръщат към своите учители. Проблемът, който се регистрира от страна на родителите, е, че медицинската сестра в Минерални бани се намира в детската градина и се нуждае от време за да се придвижи до училището, за да прегледа съответното болно дете. Фелдшерът в Минерални бани работи до обед и след обед децата са по-заstrasени от липсата на здравна грижа. Училищното ръководство може да помисли и да предприеме стъпки за подобряване на здравната грижа в това отношение.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

15. Достъп до социални грижи

Достъпът до социални грижи е равнопоставен за представителите на всички етически общности в двете училища. Всички деца в еднаква степен се възползват от безплатните учебници, безплатната храна, превоза до училище, ползването на наличното оборудване в училище и т.н.

Достъпът и на семействата на различните етнически групи до социалните услуги на общинско равнище също е равнопоставен. Ползват ги представителите и на трите етнически групи. Изследването не регистрира разделение и противопоставяне.

Всяка Коледа се организира благотворителен базар, на който събраните пари се предоставят на деца с финансови затруднения на техните семейства. Има и случаи, в които самите деца събират пари за нуждаещите се от средства техни съученици, за да могат да са заедно на организираният от училищата екскурзии.

16. Конфликти и етническа толерантност

По принцип не се забелязва съществена разлика в етническата толерантност между различните етнически групи. Според мнението на родителите преди 2–3 години са регистрирани побой и обиди на етническа основа, но в момента такива не са регистрирани от страна на родителите. В началото при по-малките има в известна степен изолация при ромските деца, които не знаят добре български език и често сами се изолират като търсят в междучасието присъствието основно на своите приятели и роднини от тяхната етническа група. На по-късен етап обаче децата се сближават и дори търсят начини да са заедно. Проблемът е, че децата на приходящите роми остават временно на територията и в училищата и по този начин трудно успяват да изградят по-сериозни приятелства и устойчиви връзки с техните съученици, трудно се променят и културните им ценности за краткото време на пребиваването им в училище.

Проучването регистрира известни проблеми с представителите на ромската група на приходящите роми, които се конфронтират с местните роми и с останалите етнически групи, като се държат нетолерантно, а често пъти и агресивно. Понякога те обиждат,

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

държат се враждебно и трудно спазват установения ред в училище. Намесата на учителите рядко променя изградените навици, защото, както вече казахме по-горе, те често менят учебните заведения и не успяват да се интегрират достатъчно добре в съответната ученическа среда. Известни проблеми се регистрират единствено в тази ромска група, която няма изградени и необходимите битови навици. Те разхвърлят, чупят, правят боклук, плюят и се заяждат с останалите деца. Учителите им обръщат внимание и им правят забележка, но поведението им не се коригира особено. В междучасието и в стола се събират заедно, така те се чувстват по-силни и взаимно подкрепени. Макар да има регистрирани подобни случаи в училище, те не са често срещано явление, а по скоро са изключение. Въпреки това проучването регистрира известно напрежение, което трябва да се тушира и да се намери необходимият подход за неговото преодоляване.

Няма специфика на конфликтите от етническа гледна точка, защото рядко се регистрират такива. Те не са групови. Конфликтите възникват най-често заради обиди, закачки или удари. Понякога конфликти възникват и в колективните спортове, когато се играе, без да се спазват правилата или се постъпва грубо и агресивно от страна на дадено дете. Конфликтите предизвикват понякога борба, бой или най-често словесна агресия. Конфликтите са основно между момчета и момчета, между момичета и момичета, а доста по-рядко са между момче и момиче, т.е. възникващите конфликти са основно на личностна основа. Това са кавги между различни групи и между отделни деца, какъвто е масовият случай на регистрираните конфликти в училищата. Конфликтите, които възникват между отделните деца, по нищо не се различават от конфликтите на техните връстници в училищата, в които учат деца само от една етническа общност. Те са еднакво наранени и агресивни, особено в пубертета. При възникването на конфликт, който може да се определи като етнически, е необходимо да се отбележи, че често пъти той е смесен, започва като индивидуален конфликт, който по-късно може да премине в някаква степен и в етнически.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

17. Влиянието на формите на извънкласни занимания върху подобряването на образователната и културната интеграция на учениците

Всички участници във фокус групите единодушно се обединяват около твърдението, че различните форми на извънкласни занимания влияят положително върху образователната и културната интеграция на учениците. Извънкласните форми са особено полезни за сближаването на различните етнически групи, защото почиват на съвместните забавления, на възможността за личностна изява и за демонстриране на уважение към личните качества на определено дете. Особено въздействие имат спортът, музиката, рисуването, танците, лагерите, екскурзиите и клубовете. Въобще е важно да се развиват тези извънкласни занимания, които показват личните умения и заложби на децата.

Ползите от извънкласните занимания, подобряващи образователната интеграция, са следните:

- Индивидуалните постижения на участниците в инициативите пораждат чувство на гордост и уважение от страна на ръководителите и техните съученици, а това издига самочувствието и подобрява качеството на самооценката на децата;
- Извънкласните занимания са съпроводени с много забавления и приятни емоции, които сближават и създават добър климат на разбирателство и толерантност;
- Включването в тези изяви на повече родители осигурява условия за преки наблюдения и активен ангажимент към образователния процес и образователната интеграция на етническите малцинства.

Препоръчва се в бъдеще да се поддържат голям брой извънкласни занимания, които са интересни и привлекателни за учениците. Поддържането на добри контакти с представителите на НПО сектора също е важно условие за успех. Назначаването на училищен психолог/педагогически съветник според родителите е доста важна

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

предпоставка, защото той е фигурата, която е необходима на техните деца за безпрепятствено преминаване през трудностите на различните възрастови групи. Някои родители споделиха, че са имали нужда от подобна помощ, но не са знаели към кого да се обърнат.

Разбира се, всеобщо е мнението, че децата трябва да се учат в смесени училища, за да могат по този начин да познават културната идентичност на своите съученици, да променят навиците си, да се ръководят от чувството на толерантност и разбиране и да издърпват изоставащите. Средата е много важна и тя формира в голяма степен и нагласите на останалите етнически общности. Така най-безпроблемно могат да се поставят по-високи цели, да се утвърждават важни жизнени ценности и да се формира мотивация за успешна професионална и социална реализация и интеграция.

18. Ролята на институциите за подобряване на етническата интеграция на учениците

Ролята на институциите за подобряването на етническата интеграция и координацията между тях по хоризонтала и вертикала е от особено важно значение за успеваемостта и постигането на по-добри резултати. Познаването на проблема, мониторирането на процесите и търсенето на решения на регистрираните проблеми са важни условия за добрата образователна интеграция на етническите малцинства на местно равнище.

Специално за ромите при смяната на училището, както вече констатирахме по-горе, има опасност от отпадане. Препоръчително е в подобни случаи училищата и общините да споделят отговорността си и по-активно да координират усилията си, като продължително време следят и контролират преместването на един ученик и активно търсят връзка с новото училище при липсата на потвърждение. Важно е при възникнала необходимост в процеса да се намесят и общините, които да санкционират безотговорните родители. Така ще се намали броят на отпадналите ученици.

Според родителите всички етнически групи трябва да са равнопоставени в училище. Отпускането на стипендии само за ромите би стимулирало някои от тях, но в същото

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

време ще създаде недоволство у останалите деца, които също имат финансови проблеми. Въпреки че и те учат и може би показват по-добри резултати. Това формира чувството за несправедливост.

Въпреки изтъкнатите проблеми, трябва да се подкрепят ромите, защото оставането на голям относителен дял от съответна етническа група без образование е доста опасен проблем, който заплашва бъдещото на нашето общество и неговото развитие.

За успеха на институциите, разбира се, много важна е тясната връзка с родителите от ромската етническа група, тъй като от тях зависи посещаемостта или напускането на училището. Работата с родителите не бива да се пренебрегва, защото те доста често проявяват безотговорност към образованието на своите деца. Прекият контакт, както и санкциите са важни, защото така ще бъдат принудени да се съобразяват в по-голяма степен с обществените изисквания, като положат необходимите усилия за това.

Според групата на родителите само по себе си полученото образование, дори и то да е средно, не е достатъчно условие за социалната и професионална реализация на ромите. Трябва да се обърне внимание и на трудовата им ангажираност, която също трябва да се стимулира по някакъв начин. Битуващото разбиране, че членове на техните семейства трябва да работят заедно без да напускат семейството е сериозно препятствие. Традиционно работещите в гората роми с това разбиране са оцелявали през последните години и смятат, че този начин на живот ще им осигури просперитет и в бъдеще, но изискванията към качеството на работната ръка се променят непрекъснато. Битуващият модел трябва да се промени, защото част от децата им понякога имат други планове и възможности, но в крайна сметка се подчиняват на волята на своите родители, които са почти непреодолим авторитет. По този въпрос е необходимо училища, община и държава да си подадат ръце и да работят заедно.

За да се изпълнят горепосочените изисквания, е необходимо да се разработват активно местни политики, при които училищата, общината и държавните структури трябва да са единни и да координират усилията си в една посока. Само тогава могат да се

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

постигат успехи и да се променят нагласи. И в същото време трябва да се следва линията на равнопоставеност във всички области.

Делегираният бюджет е проблем, който кара училището и учителите да си затварят очите при някои от проблемните деца. На всяко дете се гледа като приносител на пари, от които трудно учителите могат да се откажат. Необходимо е и тук нещо да се промени. Може би трябва да се прилагат и повече санкции за родителите на ромските деца, които не пускат децата си на училище.

19. Изводи

Събраната информация с помощта на проучването ни дава основанието да направим следните основни изводи:

- Степента на образователна интеграция на учениците от община Минерални бани се намира на едно доста добро ниво;
- Добрите резултати в образователната интеграция се дължат на:
  - разработените и изпълнявани местни и училищни политики;
  - добрата координация между различните институции;
  - установените контакти с родителите;
  - традициите за учене на различните етнически групи в смесени паралелки;
  - създадения психологически климат в училище;
  - използването на различни извънучилищни дейности, които подобряват средата и подпомагат адаптацията на различните етнически групи;
  - еднаквото отношение и липсата на дискриминация към различните етнически групи от страна на учителите и училищния персонал;
  - разнообразния в етническо отношение учителски колектив;
  - добрата квалификация на учителите;

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- полагането на специални грижи за новопостъпилите ромски деца и тези от турската етническа група, които лошо владеят българския език;
- наличието в Минерални бани на деца от българската етническа група създава условия за по-доброто владение на българския език от останалите етнически групи;
- отличната материална база в двете училища подпомага процеса.
- Регистрираните проблеми в групата на приходящите роми на територията на общината трябва да бъдат отстранявани.

За намаляване на пропуските и за постигане на по-висока ефективност в работата се правят конкретни препоръки, които са изложени в следващите текстове.

20. Препоръки

Според изследването за реализацията на успешната образователна интеграция на етническите групи е препоръчително да се следват изложените по-долу направления за действие, които биха подобрили средата. Те се разделят в две основни направления, отчитащи мерките в предучилищната и училищната възраст.

а) Работа с децата в детските градини и в подготвителните групи/подготвителен клас:

- Обхващане на всички ромски деца на законоустановената възраст в подготвителна група/подготвителен клас;
- Обхващане в детските градини на всички ромски деца. Провеждане на срещи с родителите и тяхното убеждаване в необходимостта от посещението на детските градини;
- Създаване на условия за всички деца и ученици-роми, живеещи в места с етнически смесено население, да се обучават и възпитават в етнически смесени групи в детските градини.

б) Работа с децата в училищна възраст:

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- Обхващане от образователната система на всички ромски деца, намиращи се на територията на община Минерални бани в задължителна училищна възраст;
- Да се създадат предпоставки на учениците от СУ „Христо Ботев“ в извънучилищните дейности да контактуват със свои връстници от българската етническа общност;
- Да продължи обучението и възпитанието на представителите на ромската общност в етнически смесени класове в двете училища;
- Да се разнообразяват извънкласните форми и алтернативните обучения в паралелките, в които се обучават деца от различните етнически групи;
- Да се прилага цялостна стратегия за превенция на отпадането на деца от образователната система и за реинтеграция на вече отпадналите от училище, включително ромски деца;
- Да се осигури институционална подкрепа за въвеждане на интеркултурно образование и възпитание в цялостния образователно-възпитателния процес (в учебното съдържание, чрез извънкласни и извънучилищни дейности и др.);
- Да се осигурява текущо допълнителна квалификация на учителите за работа в мултикултурна среда. Мотивиране на ромите за учене през целия живот;
- Да се насърчават ромските деца да продължат образованието си в гимназия, колеж и университет;
- Да се създадат условия за ранно професионално ориентиране и кариерно развитие;
- Да се търсят възможности за разработване и въвеждане в образователната система на разнообразни програми и форми за обучение на възрастни роми, както и обучение на учителите за преподаване на възрастни;

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- Изграждане на подходяща среда в ромските семейства за отглеждане и възпитание на децата им и формиране на цели в живота, насочени към личностната и професионалната им реализация, чрез пряка работа с родителите;
- Привличане на ромските родители в образователния процес и в активно участие в училищния живот
- Налагане на образованието като семейна ценност, без която социалната и трудовата интеграция е невъзможна.

Заклучение

Интеркултурното образование е „процес, в който участниците, представители на разнообразните етнически, расови, религиозни и социални групи и съобразно със своите институционални роли, традиции и интереси работят кооперативно, в дух на взаимност и взаимно уважение, необходими за обединението на страната и света“¹⁴.

Основните цели на интеркултурното образование са според Иванов са:

- Отваряне на училищата към проблемите на живота, света, народа и то в тяхната взаимосвързаност;
- Адекватна оценка на различните култури – ценности, начин на живот и поведение, независимо дали са представени, или не в даден локален случай. Представяне на вариативността и различието на културите като реципрочно обогатяване;
- Постигане на социална, политическа, икономическа и образователна справедливост;
- Разкриване на ценностите и връзките, разкриващи уникалността на хората. Изграждане на познавателни, мотивационни и поведенчески основания за лична етно-, социо-, егоцентристка сигурност;

---

¹⁴ Иванов, И. (1999) Интеркултурно образование. Курс лекции. Шумен: „Аксиос“.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- Приемане и уважение на културните различия;
- Трансформиране на властите и реализиране на равенство за дискриминираните и репресираните поради своя мироглед и култура;
- Подобряване на реда и дисциплината чрез опознаване и приемане на различието и зачитане на другия;
- Развитие на комуникацията между индивидите чрез признаване и зачитане на културните различия и етикет;
- Възпитание в равенство и толерантност;
- Формиране на интеркултурна компетентност за преживяване чрез емпатия и работа в сътрудничество.

Интеркултуралната компетентност е предпоставка за всяка междуличностна комуникация, при която са необходими не само социални компетенции, но също и чувствителност и разбиране за ценностите на другите, за възгледите им, за техния живот и мислене, както и способността разбираемо и по подходящ начин да представим собствените си ценности и гледни точки.

Междукултурните компетенции подобряват взаимното разбиране и правят възможно постигането на общите цели, затова ние трябва да се стремим да ги изграждаме и възпитаваме, използвайки различни средства и възможности, за да постигнем необходимия ефект на територията на община Минерални бани.

Използвана литература:

- 1) Батоева, Д. (1983). Адаптацията на децата към обучение. София, изд. „Народна просвета“;
- 2) Бечи, Егле (1992). Перспективата за 1993 г. и плуралистичното образование в Западна Европа – Перспективи, т. XXII, № 2, (82);

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- 3) Великова-Цонкова Биляна. Етническата принадлежност като рисков фактор за отпадане от училище, годишник на Университет „Проф. д-р Ас. Златаров“, Бургас, 2013, т .XLII (2);
- 4) Бъчева, С. (2000). Ромското дете и училището. В: сп . Педагогика, (5); с. 18–28;
- 5) Герганов, Е., Хр. Кючуков (1999). Образователни нагласи на ромите в България. София;
- 6) Герганов, Е., С. Върбанова, Хр . Кючуков (2005). Адаптация на ромските деца в училище. В: Десегрегация или интеркултурна интеграция. В. Търново; изд. „Фабер“; с. 41–60;
- 7) Диагностика на готовността на децата за училище. (1996). Под науч. ред. на Г. Бижков. София;
- 8) Енциклопедичен речник по социология. (1997). Под науч. ред. на Ст. Михайлов; II-ро издание. София: „ММ–М. Михайлов“;
- 9) Етнокултурен диалог на Балканите. София, 2001;
- 10) Захаријева, Р . (2004). Трите модела за училищна готовност. София: „Свят 2001“;
- 11) Иванов, И. (1999). Интеркултурно образование. Курс лекции. Шумен: „Аксиос“;
- 12) Иванов, И. (1997). Проблеми на интеркултурното образование, Шумен: „Аксиос“;
- 13) Иванов, И. (2002). Диференциална педагогика. Шумен: „Аксиос“;
- 14) Иванова, Б. (2004). Интеркултурно възпитание и образование. Пловдив: Пловдивско университетско издателство;

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРУКТУРНИ И
ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА
ИНТЕЛИГЕНТЕН РАСТЕЖ

- 15) Интеркултурното образование в България – идеал и реалност. Ред. Пламен Макариев. Авт. кол. Елена Сачкова, Иван Иванов, Майя Грекова и др. С., Асоциация АКСЕС; ИПИС, 1998;
- 16) Интеркултурно образование. Наръчник. (1996). София: Минерва;
- 17) Кертиков, К. (2002). Европеизация или „циганизация“ на България? В: Balkans'21, Vol.1 (on-line);
- 18) Концепция за социализация на деца от ромски произход в неравностойно социално положение. (1994), под. науч. ред. на И. Колева.
- 19) Кючуков, Хр. (1996). Обучение на деца с ромски произход в България и чужбина. София: ТИЛИА;
- 20) Макариев, П. (Съст.): Интеркултурна комуникация и гражданско общество. София, 2000;
- 21) Мотивацията като ключ към успеха и на учениците, и на учителите, Качествено образование за всяко дете, в-к „Дневник“, 14.11.2014 г.;
- 22) Надежда Калоянова, Диана Циркова. Интеграция на деца от етнически малцинства в образователната система;
- 23) Роми, цигани, чергари. София: Информационен и документационен център на Съвета на Европа;
- 24) Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства 2015–2020 г.

----- www.eufunds.bg -----

Проект BG05M2OP001-3.002-0012 „ЗАЕДНО /За Активно Европейско Демократично Недискриминиращо Образование/“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове